

Kočevski rog

Tako velik, tako temen gozd

Dostop: Kočevski rog, največji slovenski gozd, je najlepše doživeti z glavne krajevne ceste, dolge 20 km, ki s Kočevja pelje v Podturn pri Dolenjskih Toplicah. Na tej cesti je informacijsko središče pri Roški žagi pod Velikim Rogom (1099 m). Za zavijanje s te ceste se je treba nujno oskrbeti z zemljevidom Kočevsko, 1 : 50 000. Mogočna jelka, Kraljica Roga, ki je tako imenovano naj drevo, raste ob stranski gozdni cesti, ki z Roške žage pelje proti Rajhenavu oziroma Koprivniku. Ob tej cesti je tudi označen dostop do Rajhenavskega pragozda. Zelo lepa je markirana pešpot z Roške žage do Rajhenavskega pragozda (1 km) in naprej do Kraljice Roga (2 km), ki je del Roške pešpoti, markirane z odtisom zelene medvedove šape. Priporočamo tudi obisk Kunča (796 m), opuščenega naselja staroselskih Kočevjarjev v bližini Velikega Roga. Tudi skozenj pelje Roška pešpot. Po cesti se na Kunč najhitreje pride iz Podturna pri Dolenjskih Toplicah. V Podstenicah se zavije na desno k Faberjevemu križu, tam pa na levo h Kunču. Glavna roška cesta pelje tudi mimo grobišč Jama pod Krenom in Jama pod Macesnovu Gorico.

Priporočljiv zemljevid: Kočevsko, 1 : 50 000

Naravne lepote

Zgodovinsko-kulturne znamenitosti

To ni alpska, ni sredozemska, ni panonska, je dinarska Slovenija, je zakraseli gozd, je visoko planotasto pogorje, dolgo 35 in do 15 kilometrov široko. Podnebje je gorsko s celinskimi vplivi. Kar raste, zraste na apnenčevih kamninah. Tekočih vod ni, ker odteka pod zemljo proti kraškim izvirov na obrobju planote. Kočevski rog je preraščen s strnjnimi jelovo-bukovimi gozdovi. Od povsod zre v izletnika le neobrzdana, tiho prežeča, nevidno zgoščena svoboda narave. Naselja, ki so se razvila na krčevinah, so zdaj večinoma opuščena. Gozdove so začeli intenzivno izkoriščati v 19. stoletju. Zdaj je sredi njih ohranjenih nekaj pragozdnih rezervatov. Prvak med njimi je **Rajhenavski pragozd**.

Od kočevarske vasi Rajhenav je ostala zapuščena gmajna, ki se vse bolj zarašča.

Jelka, ki ima ime Kraljica Roga, je najmogočnejše drevo na Kočevskem.

Preden zavijemo v ta pragozd, obiščimo bližnje naj drevo, jelko, imenovano **Kraljica Roga**. Dvor te kraljice je široka kraška vrtača na ovršju Roga, njene spletične so deklinsko vitke visoke bukve, njene dvorne dame stasite jelke, njeni paži medvedje in jeleni. Njeno kraljestvo je prostrano kraško višavje med Kočevskim poljem in dolino reke Krke. Ona sama, predstavnica plemenite družine *Abies alba*, je v njem najvišje, najdebelejše in najstarejše živo bitje. Gozdarji so njeni varuhi, njeni dobri škratje. Poskrbeli so, da smo pohodniki do nje spoštljivi. Z lepimi opisi so gozdarji na pojasnjevalnih tablah dosegli, da jo še bolj občudujemo. H Kraljici Roga, kakor so najjelko imenovali, pridemo po sledovih medvedjih šap, bodisi pravih, vtisnjenih v razmočeno pot, bodisi naslikanih kot markacije po drevesih. Komaj verjetno je, da bi pri tem medveda srečali v živo. (Pisec teh vrst dolga leta hodi po Rogu, Snežniku in drugih širnih gozdovih, pa medveda še ni videl od blizu; kar seveda ne pomeni, da ni medved zagledal, zaslišal ali zavohal njega in se mu neopazno umaknil.) Že zato ne, ker okoli tega superdrevesa, visokega 32 metrov, širokega 160 centimetrov, z obsegom 5 metrov in maso 38 kubikov jelovine, vse diši po ljudeh.

Jelka je vzknila, ko se je začel novi vek; ko je Kolumb odkril Ameriko. V rodovitni prhnini bukovega panja je pognala prva klica iz njenega semena. Nežnega, za ped velikega drevca desetletja le po naključju niso dosegli jelenovi zobje. Več kot sto let je ždela majhna in nebogljenja v stalni senci. Nekega dne je vihar podrl sosednje mogočno drevo in sončna luč je začela liti na jelčico. Dobila je življenjsko priložnost! Evo me, tu sem! Po svoji

rastni moči je postala neprekosljiva. Koreninje je spletla z drugimi drevesi. Ni jih vprašala, ali jim sme jemati zemeljsko hrano, kar vzela jo je. Njene veje so se soncu nastavljale kot raztezajoči se dežnik. Jelenjad, razplojena, ker je steklina pobrala volkove, se je zdaj lotevala vršičkov stranskih vej. Prepozno, da bi drevesu prišla do živega. Jelka se je poganjala k nebu nekaj sto let, se vsako leto odebelila za nekaj milimetrov in preseгла višino sestrskih orjakinj v Rogu, visokih okoli 40 m. Gozdarji so jo opazili pred stotimi leti in jo, zmagovalko med deseterimi drevesi, morda naključno, v trenutnem spletu pameti in sočutja obvarovali pred sekiro. Zdaj jo trepljajo neštete dlani, kdaj pa kdaj se k njej stisne kakšen *homo sapiens*, ki bi rad imel njeno moč, zdravje in mir.

Narava in zgodovina

Mimo Kraljice Roga je speljana Roška pešpot, prečudovita naravoslovna pot, ki si jo je zamislil in jo skupaj s kolegi kočevskimi gozdarji trasiral Tone Prelesnik. Dolga je 60 kilometrov in je torej prehodljiva v nekaj dneh. Primerno jo je jemati po kosih, tudi za jutranji ali popoldanski sprehod (a gorje brez zemljevida in ustrezne opreme!), saj oddaljenosti med njenimi točkami, informacijskimi tablami, parkirišči, počivališči ob rezervatih, jamah in drugih naravnih spomenikih ne presegajo petih kilometrov. V pot niso zajeta grobiščna brezna, kraji pobojev iz leta 1945, h katerim romajo potomci tisočerih žrtev bratomorne vojne. Roška pešpot je posvečena naravi, ki je boljša *magistra vitae* kakor zgodovina, čeprav sta obe prisiljeni, da v Rogu živita v simbiozi, kot v nesrečnem zakonu, ki ga duši molk. Po otroškem veselju nad Kraljico Roga se dotlej sproščeno srce ob pogostnih občestnih znamenjih za grobišča stisne. Jame so blizu cest, kajti zvezane ujetnike bi bilo leta 1945 neudobno gnati kam daleč v gozd. (Pa oprostite cinizmu.) Ti kraji groze so s slabo besedo označeni kot grobišča, s slabo zato, ker oni v jamah niso pokopani. Njihovi grobovi so ostali odprti zaradi našega izmikavega odnosa do resnice. Ob njih stojijo križi pobitim sinovom in možem nekako za ugibanje: nihče ne ve, kje so strohneli. Kdo leži v kateri jami, kdo ga je umoril, komu je pripadal, kateri vojski, kateremu narodu? Človeka, ki ljubi Kočevski rog, obide do postavljalcev križev in znamenj nemočno sočutje. Občutke strašne tragedije skuša potolažiti sporočilo pri Jami Pod Krenom, ki je krščansko čisto: *Vsak morilec more v svobodo božjih*

Znamenje ob grobišču pri Jami pod Macesnovo Gorico

Širna jasa na Kunču je vabljiva posebno spomladi.

otrok zaradi Kristusa, ki jemlje nase njegovo krivdo. Je to sporočilo dovolj očiščujoče za vse nas? Kje je kesanje s strani vseh smrtnikov? Z nobene strani ga ni.

Rajhenavski pragozd je komaj nekaj kilometrov oddaljen od **Rajhenava**, nekoč bogate vasi Kočevarjev, nemških naseljencev iz srednjega veka. Zdaj le še nepodrti vodnjaki poleg okleščenih lip in zakrnelih orehov kažejo mesto nekdanjih dvorišč kočevarskih domačij. Pragozd se na nekaj več kot 50 hektarjih nenehno spreminja. Že na mestu, ki označuje začetek njegovega območja in ki ga ni dovoljeno prestopiti – do tega praga pa vas pripeljejo modre markacije – lahko vidite, kaj se bo čez sto in več let zgodilo s Kraljico Roga. Tudi tu kajpak rastejo jelke in bukve v polni moči in stojnosti. Uspešno blažijo skrajna nihanja temperatur in vlage; tako ščitijo pomladek pod sabo, obenem pa z zastiranjem in odstiranjem sonca odbirajo, kdo bo preživel. Toda, kakor vidi strmeči pohodnik, vitalnost nekaterim popušča. Stasita drevesa odmirajo hitro potem, ko so na višku življenja. Ko razpadajo, kakor goba zadržujejo vlogo in jo ob sušah počasi oddajajo. Trohneče, prhneče drevo postane dom brezštevilnim žužkom, glivam, pticam in mikroorganizmom, ki imajo v njem stalno pogrnjeno bogato mizo,

kakor piše na pojasnjevalni tabli. Če ima srečo, da ga ne pozoblje šoja ali ne ugonobi stotero drugih nevarnosti, ki hlastajo po njem, se kakšno seme, izpadlo iz storža, spremeni v jelko. Rajhenavski pragozd, po modrosti gozdarjev grofa Auersperga izločen iz gospodarjenja že 1. januarja 1892, ima po zadnjem štetju 18.493 živih dreves; vendar se, kot rečeno, nenehno spreminja. Ob bližnjem vnovičnem štetju leta bo dreves nekaj več ali manj.

Veronikina jasa in jama

Če želite priti na (čisto mogoče da) najbolj osamljeno naselje na svetu ..., če želite stati na (čisto verjetno) najlepši jasi na svetu, obiščite **Kunč**, še eno opuščeno kočevarsko vas, izgubljeno v širjavah roških gozdov, stopite na jaso ob njej, na veliko zeleno zaplato v bližini Velikega Roga. Ceste vas bodo varno pripeljale na ta Kunč, brez skrbi, morate si le postati malce domači z lepo speljanimi in dobro ohranjenimi gozdarskimi cestami v Kočevskem rogu (in, seveda, znati morate brati zemljevid). Na večini križišč stojijo smerokazi, vendar pa, če boste imeli zadrege z branjem zemljevida tega območja, bodisi tistega v Atlasu Slovenije bodisi z Izletniško karto Kočevske, utegnate zaiti in zabloditi. Vendar se tudi v tem primeru nikar ne ustrašite te visoke kraške planote. Vsaka roška cesta vas nekam pripelje. Tudi tista, na kateri se morate na koncu obrniti, ima svoj izhod.

Kočevski rog bi v primeru, če ne bi bil pokrit s svojimi sijajnimi gozdovi in pragozdovi, bil videti kot pustinja, polna štrlečih skal, osamljenih oblih hribov in dolin, povsod pa izdolben z vrtačami, globelmi in jamami. Kaj pa Kunč? Edinstven kraj, edinstvena jasa: skupaj se tiščita, a vasi ni videti, jaso pa bi bilo mogoče videti iz veselja, tako je velika. Da je kraj res bogu za hrbtom, dokazuje zgodovinski podatek, po katerem so na Kunču kočevarski podaniki Friderika Celjskega v 15. stoletju skrili njegovo drugo ženo Veroniko Deseniško in jo skušali obvarovati pred pogubno jezo njegovega mogočnega očeta Hermana. Potem ko je Herman razstrelil njuno ljubezensko gnezdo – grad Fridrihštajn nad Kočevjem – in je sina zaklenil v bergfrid svojega gradu nad Celjem, je Veroniki uspelo pobegniti in se pritajiti med gozdnimi ljudmi v skrajno zakotnem kotičku ne le Kranjske, ampak tudi Kočevske. A tudi Kunč so Hermanovi sledilci izvohali, kako bi bilo drugače. Veronika, ta tragična junakinja številnih slovenskih dram,

V Kočevskem rogu gredo ponekod vstric učne in planinske poti.

Ledena jama pri Kunču je odprta, vendar nevarna za obisk.

se je pred njimi skrila še v veliko jamo nad vasjo, v njene zaledenele hodnike. Dolgo, predolgo je tičala v njih kakor v pasti, dokler je niso tudi iz nje izbezali preganjavci. Tako so jo morda rešili pred mučnim hiraanjem v podzemlju, vendar pa le podaljšali neizprosno usodo, ki ji jo je namenil tastov morilski ukaz. Tudi ta postaja Veronikinega pasijona je na ogled. Imenuje se **Ledena jama** – po Enciklopediji Slovenije je to ena

od 42 ledenih jam na Slovenskem – in velja za najimunitnejšo jamo v Kočevskem rogu. Dobro obutim, nevrtačnim in plezalsko spretnim izletnikom je razmeroma lahko dostopna. Vgreza se 50 metrov od ceste severovzhodno od Kunča do dna obsežnega, domala prepadnega brezna. Jeklenice pomagajo pri spustu v njeno »preddverje«, ki je ovalno (30 krat 20 metrov), kar strašljivo pogreznjeno pod skalno steno. Iz njega se kadi poleti in pozimi. Nekoliko globlje se odstirajo temačne in poledenele stene ter ledni »parket« jamske dvorane, široke 90 in visoke 30 metrov.

Na Kunču so ob ljudskih štetjih pred drugo vojsko zabeležili od 30 do 60 staroselskih Kočevarjev. Od njih so ostali zaraščeni lazi, opuščen vodnjak, sadovnjaki sredi smrek in stopnice brez hiš. Zasilna bivališča povojnih gozdnih delavcev, postavljena na pogoriščih, so prav tako opuščena. Ob nagniti peči lahko naletite na okostje gozdne zveri, ki se je tja zatekla poginiti. Povsod tišina, ki jo vzljubiš s ponovnim odkrivanjem, kaj to sploh je. Tišina, ki odrešilno gospodarji na veliki zeleni planjavi pred vasico, ki sprejema v goste samo vršanje vetra in nevihtno grmenje ... ali pa lovske gospodarje, ki tu veselo pokajo. Sredi jase stoji njihova čeka, s katere imajo dober pogled za strel ... Ta čeka je lahko tudi razgledni stolp, s katerega se vidi v dolino ob Rinži pa tudi na Veliki Rog. Kako naj opišemo razsežnosti jase, njeno neverjetno svetlo zglajenost, ki je videti, kakor da jo nekdo nenehno kosi in gnoji. Trava je gosta, lahko bi na njej izkopal 18 luknjic in pri priči začeli igrati golf.